

שלושה שאכלו פרק שביעי ברכות

נא.

עין משפט גר מצוה

פא א מיי פ"ח מהל' ברכות ה' ז סג עשין ו טושיע י"ד סי רמס ספי"ג ז
פב ב מיי פ"ח מהל' ברכות ה' ז סג טושיע א"ח סי קס ספי"ג ז
ג ג מיי פ"ח מהל' ברכות ה' ז סג טושיע י"ד סי רלג ספי"ג ז
גד ד טושיע א"ח סי ד ספי"ג ז
דה ה טושיע י"ד סי טט ספי"ג ז
זא ו טושיע י"ד סי טט ספי"ג ז
זב ז טושיע י"ד סי טט ספי"ג ז
זג ח טושיע י"ד סי טט ספי"ג ז
זד ט טושיע י"ד סי טט ספי"ג ז
זה י טושיע י"ד סי טט ספי"ג ז

תורה אור השלם

1. יקרא פי התהלקך כל היום תפארתך;
2. ויגמר יי אל השטן יגער יי קי השטן ויגער יי קי הבחר בירושלם קדווא זה אדר קדול מאש;
3. ויגמלי אמר נפתילי שבע רצון ומלא ברכת יי ים ודרום וקדו;
4. שאו ידכם קדש וקדו את יי; תהלים קלד ב

רבינו חננאל

ואקשינו ובימדי דלא מאס נמי למה לי פולטן נסליקין לצד אחד ולברין. תרגמה ר' יצחק קסקסאה, פירוש כך שמו. [משום שנאמר יפה פי התהלקך]. בירושלמי נכידז מברכין רב הונא אמר הוי שנתן לתוך פיו ושבת ולא בריך אמ חזי משקין פולטן ואם הוי אולקין פולטן לצדין, ר' יצחק בר מרי אמר קמי ר' אבי בר בון בשם ר' יוחנן ואפי' אולקין פולטן דכתיב ימלא פי התהלקך, וכשתן ברכת פיו אין כאן מלא תהלה. ואי קשיא לך היכי גני ביהוה מסלק, איכא לתרוצי הובא דלא איפשר איפשר, איכא דלא מיטאסי ואיפשר למפליטתיהוה ודר מכלינתו פולטן להו ומברך, דכתיב ימלא פי התהלקך. היבא דלא איפשר בגון דמימאסי ואי פליט להו לא מצי אכלינתו, מסלקינתו לצדי אחד ומברך. בעו מיניה דרב חסדא מי שאכל ושהה ולא בריך מהו שיהווי וברך. אמר להו מי שאכל שום ויהווי נורף מעט ויהווי ויאל שום אחר, אתמחא, וכי היכי דלא חזי לאניש למיעבד הכי, הכי נמי דמיחייב לצללי בשעתיה, ואי נמי לברוכי על מה דאכל ושבת ולא בריך, בשעת דמברך לא תחייב לברכי אתמחא, ואיכא לאירוויי טעמא דתנן הקורא מבין ואילך וכו' [לא הפסיד כאדם הקורא בתורה]. אמר רבינא הלכך אפי' גמור סעודתו מברך, ואמר רבינא מאן אמינא לה וכו' [ותגיא טבל ועלה אומר בעלייתו אשר קדשנו בפעולותיו וזוננו על הטבילה]. ואסיקנא דליה הילכתא הכי, דהתם גבי טבילה אפי' נזכר בדרתו לא חזי לטבול, אבל הכא וכו' [מעיקרא גברא חזי והואיל ואידיה אידין]. הא דטבל ועלה אומר בעלייתו בריך אקב"ל על הטבילה. היינו דוקא בטבילה גר דאמתי גברא לא חזי, אבל בשאר טבילות מברך עליהן עובר

מעיקרא גברא לא חזי. תימה והלא טמא אינו אסור לזכך ובקוטרם פירש דבעלי קריין אסורים בדברי תורה וי"ל דמיידי צטבילת גרים ומפני אותה טבילה הנרכי לכל שאר טבילות לזכך לאחר טבילה וכן נצט"י שפעמים אדם צא מניית הכסא ואין אדם ראוי לזכך עד לאחר הנטילה והגו העם לזכך כל שאר ברכת ידים לאחר נטילה ט.

אין לנו אלא ארבעה דברים. ומהו לא משמע (כן) דפליג ר' יוחנן והיהא דנותנו לימניו כדאמר' לקמן א"ר יוחנן ראשונים שאלו מהו שטסייע שמאל לימין משמע שכן היו נוהגים. ומיהו מדהאמוראים היו עושים עיטור ועיטוף משמע שהיו מחמירים על עצמם והיו מהירים צכולן ולפיכך יש להחמיר צכוס של צרכה:

שטיפה היא ופלא. ירושלמי דסוף פירקין א"ר אחא ששנה דצריס נאמרנו צכוס של צרכה מלא עיטור ומודח ושלשתן מקרא נפתלי שצע לרנן ומלא צרכה ה' שצע עיטור לרנן מודח ומלא כמשמעו: **שטיפה** מבחוץ והדחה מבפנים. ופי' ר"י דוקא שאין הכוס יפה שיש צו שיווי כוסות אצל אס הוא יפה צללו הכי שפיר דמי דלא צעין אלא שיהא כוס של צרכה יפה: **זןבה** לשני עולמות. פי' הרב רבי יוסף ממרשיליא מדהוה ליה למתכז יס ודרוס רש וכתב ירשה הרי י"ד ה"א ימיה וצ"י"ד ה"א נצאלו שני עולמות כדלמרינן דהא סתכלת (מנחות ד' ט): כי ציה ה' צור עולמים (אל תקרי צורב אלא צר וכו'): **שמואל** מהו שתסייע לימין. צכוסות גדולות מיידי או צראש חדש טבת שחל להיות צצבת שהוה צתנוכה או צנישואין וצריך להאריך בצרכה המזון: אין

אחריו לוקה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא א"ר אשי השתא דאמרת לא רק אחריו לוקה מימיו נורקין אפילו בפני המלך: א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאלי שר הפנים. אל תטול חלוקך בשחרית מיד השמש ותלכש יואל תטול ידך ממי שלא נטל ידיו ואל תחזיר כום אספרגוס אלא למי שנתנו לך מפני שתכספית ואמרי לה אסתלגנית של מלאכי חבלה מצפין לו לאדם ואומרים אימתי יבא אדם לידי אחד מדברים הללו וילכד אמר ריב"ל שלשה דברים סח לי מלאך המות אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלכש ואל תטול ידך ממי שלא נטל ידיו והואל תעמוד לפני הנשים בשעה שהזורות מן המת מפני שאני מרקד ובה לפניהן וחרבי בידי ויש לי רשות לחבל ואי פגע מאי תקנתיה לינישוף מדוכתיה ארבע אמות אי איכא נהרא ליעבריה ואי איכא דרכא אחרניא ליויל בה ואי איכא גודא ליקו אחרוא ואי לא ליהדר אפיה ולימא וליאמר ה' אל השמן יגער ה' בך וגו' עד דחלפי מיניה: א"ר זירא א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה טעון הדחה ושטיפה חי ומלא עיטור ועיטוף נוטלו בשתי ידיו ונותנו בימין ומגביהו מן הקרקע טפה ונותן עיניו בו ויש אומרים אף משגרו במתנה לאנשי ביתו אמר ר' יוחנן אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד: הדחה ושטיפה חי ומלא תנא הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ א"ר יוחנן כל המברך על כוס מלא נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר (מלא ברכת ה' ים ודרום וירשה ר' יוסי בר חנינא אומר זוכה ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא עיטור רב יהודה מעטרהו בתלמידים רב חסדא מעטר ליה בנפלי [ו] אמר ר' חנן [ו] וכו' אמר רב ששת [ו] ובברכת הארץ עיטוף רב פפא מעטף וייתב רב אסי פרים סודרא על רישיה נוטלו בשתי ידיו א"ר חנינא בר פפא מאי קראה שאו ודיכם קדש וברכו את ה' ונותנו לימין א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שתסייע לימין אמר רב אשי הואיל וראשונים איבעיא להו ולא איפשט להו אין

במידו דלא ממאים נמי למה לי פולטן לסקיניהו לזד אהד: יחזור ויחל שום אחר. כתי שיקריה יומר. כלומר יוסף על קרחו [א] וישעה ברכה לזכרה: מי שאכל ושהה ולא בריך. לפניהם קאי אצרכת המוציא וצרכת היין: מהו שיהוור וכו'. [ב] לאחר אכילה ושהיה: הלכך.

כיון דאם נזכר צאלמע יכול לזכך אפי' גמר סעודתו נמי יכול לזכך: על הטבילה. אלמא אע"ג דטבל הוה צרכה: הסם מעיקרא לא חזי. לרוב טבילות משום קרי סה ובעלי קריין אסורים בצרכות סהס דצרי מורה כדלמרינן צפרק מי שמתו [לעיל ד' כ]: ודחוי מעיקרא ללא דחוי הוא ולכי מתקן הדר מצדך אצל האי מעיקרא איחוי וכיון דגמור איחוי והואיל ואיחוי אידיק: אספרגוס. כוס שהיו שותים צצכר אצבא קיקנא לרפואה: **צדחמרא עסקין.** דלמרינן לקמן צצחמתינן אספרגוס ללע"ט יפה ואוקמינן צצל יין. וסימן ללע"ט לצ עין טחול: וכ"ש לצני מעיס. קושיא היא כלו צדחמרא קתני וכ"ש לצני מעיס: והפניא. לקמן לרמ"ת קשה אספרגוס של יין. וסימן רמ"ת ראש מעיס מחמתיות: כי פניא היא. דקתני וכ"ש לצני מעיס: ציין מיושן. של ג' שנים צדמתן צצבא צתרא [ד' ט]. ג' משל אשתקד מיושן של שלש שנים: **קונס** יין שאני עועס. כהקדש היא עלי יין שאני טועס: אלא חי יין חי שאני מווג: אין מפסיקין זו. אלא שותהו צבת אחת: ואין סומקין אופו. לאכול אחריו מיד: צדחמרא. סמיכתו צפת: צדכרא. סמיכתו צמינו אס שזכר תאניס סומכו צתאניס ואס של תמרים הוא סומכו צתמרים: **לוקה.** צחולי: צדחמרא. לא ירוק: צדכרא. אס לא רק מים הצאים צפיו אחריו לוקה: אפילו צפני המנן. ירוק ואל יסתכן: סוריאלי מלאך חשוב לצבא לפני הקצ"ה: אל טעול חלוקך שחרית מיד השמש. אלא אהה צענמן טלהו ממקוס שהוה שם ותלצשנו: צכפפית. שם חצורת צדיס: איספלגניס. שם חצורת מלאכי חבלה: אימתי יבא אדם לידי אחד מן הדברים הללו וילכד. רבי ישמעאל עלה לרקיע על ידי סס צצרימא דמעשה מרכבה: **גודא.** כותל: כוס של צרכה. צרכה המזון: הדחה וטפיפה וכו'. כולהו מפרש להו ואולי: מן הקרקע אס ע"ג אפרס הסב. ואס על גבי שלחן מגביהו מן השלחן: צמסנה. דרך דורון וחשיבות: לאנשי צינו. לאשתו: חי. שמוגו צמיס לאחר שנתנו צכוס חי אצל לזכך עליו חי הא אחרן צמתני [ו] אין מצרכין. אין נמי חי צלע"ז פריש"ק להציאו מן חצית לשמו: מעטרהו צתלמידים. תלמידיהו סוכבין אותו כשהוה מצדך: צנטלי. כוסות: וצצרכה הארץ. כשמגיע לצרכת הארץ מוסף עליה: מעטף. צנטלימו: אן

הגרות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה מי שאכל ושהה ולא בריך אברכה דלפניהם קאי:

גליון הש"ס
 נבא אל הטול חלוקך. מג"א סי' ד קפ"א:

הגרות הגר"א
 [א] רש"י ד"ה יחזור ויחל (וישעה ברכה לזכרה) וישעה [ב] שם ד"ה מבו שחזור כו' צאלמע אכילה ושהיה. פ"ל (ערכ"ל): [ג] גמ' ושתק מותר מניין. פ"ל: [ד] שם מעטף לה צנטלי חי אמר רב ששת עד צרכת הארץ. פ"ל (וכי' צנינו צל"ח סי' קפ"א):

מוסף תוספות
 א. בתום יריש כתב, ממחירין על צעמן שבביל כבוד הברכה (ולא כתב והוי נוהרים בכולם). ב. וכו' בתום יריש (ולא כהגות הגר"ח) ובמגיה שם כתב ד"ה בדרש הגדה.

לעזי רש"י
 פריש"ק. טרי, שרק כעשוי נגמול.

מוסף רש"י
 אספרגוס. משקה העשו לשתות שתיים (קדושין טו). לינישוף. יקפון יוני גלייג ד"ה נשף). בכוס של ברכה. סהלמיניס תפוחו ליפוחו שבת עו. חי. היינו שנתנו יין מן ככוס שפתכין עליו ואח"כ מוסיג צו מים לאפוקי שאל ימוגו צכוס זה ויכך צכוס אחר (תוס' ב"ב פ"ב בשם רש"י ברכות).

רב ניסים גאון
 ללע"ט. יפה לרמ"ת רב. סימן הוא. ובהלכות גדולות מפרש ללב לעיני לטחול יפה לראש למעים להתחנותי רע: עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה כו'. בפרקין בגמ' דבני מערבא אמרי אמר ר' אחא ג' דברים נאמרו בכוס של ברכה עטור ומודח ומלא ושלשתן בסוסק אחד (זב"ל ג) נפתלי שבע רצון ומלא שבע עטור וצדן מודח ומלא כמשמעו אמר ר' חייא אס עשיתם את מה כתוב חמן ים ודרום ירשה אתה וזכה לירש העולם הזה והעולמות:

לעשייתן. א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאלי שר הפנים, פי'. צריך שיהיה חי בכוס עד על הארץ משום דבשאינו מווג איכא שבחא דאדנא שיהיין חוק. וכי מטי לברכת הגפן אין בו מים משום דלא חזי בלא מים וזוהי הברכה וכו'. ואמר ר' יוחנן כל המברך על כוס מלא נותנין לו נחלה בלא מצרים שנאמר מלא ברכת ה' ים ודרום וירשה ולא עוד אלא שזוכה ונוחל ועולם הזה והעולם הבא. עיטור בתלמידים רב חסדא מעטרהו בתלמידים רב חסדא מעטר ליה בנפלי [ו] אמר ר' חנן [ו] וכו' אמר רב ששת [ו] ובברכת הארץ עיטוף רב פפא מעטף וייתב רב אסי פרים סודרא על רישיה נוטלו בשתי ידיו א"ר חנינא בר פפא מאי קראה שאו ודיכם קדש וברכו את ה' ונותנו לימין א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שתסייע לימין אמר רב אשי הואיל וראשונים איבעיא להו ולא איפשט להו אין

לעשייתן. א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאלי שר הפנים, פי'. צריך שיהיה חי בכוס עד על הארץ משום דבשאינו מווג איכא שבחא דאדנא שיהיין חוק. וכי מטי לברכת הגפן אין בו מים משום דלא חזי בלא מים וזוהי הברכה וכו'. ואמר ר' יוחנן כל המברך על כוס מלא נותנין לו נחלה בלא מצרים שנאמר מלא ברכת ה' ים ודרום וירשה ולא עוד אלא שזוכה ונוחל ועולם הזה והעולם הבא. עיטור בתלמידים רב חסדא מעטרהו בתלמידים רב חסדא מעטר ליה בנפלי [ו] אמר ר' חנן [ו] וכו' אמר רב ששת [ו] ובברכת הארץ עיטוף רב פפא מעטף וייתב רב אסי פרים סודרא על רישיה נוטלו בשתי ידיו א"ר חנינא בר פפא מאי קראה שאו ודיכם קדש וברכו את ה' ונותנו לימין א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שתסייע לימין אמר רב אשי הואיל וראשונים איבעיא להו ולא איפשט להו אין

לעשייתן. א"ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאלי שר הפנים, פי'. צריך שיהיה חי בכוס עד על הארץ משום דבשאינו מווג איכא שבחא דאדנא שיהיין חוק. וכי מטי לברכת הגפן אין בו מים משום דלא חזי בלא מים וזוהי הברכה וכו'. ואמר ר' יוחנן כל המברך על כוס מלא נותנין לו נחלה בלא מצרים שנאמר מלא ברכת ה' ים ודרום וירשה ולא עוד אלא שזוכה ונוחל ועולם הזה והעולם הבא. עיטור בתלמידים רב חסדא מעטרהו בתלמידים רב חסדא מעטר ליה בנפלי [ו] אמר ר' חנן [ו] וכו' אמר רב ששת [ו] ובברכת הארץ עיטוף רב פפא מעטף וייתב רב אסי פרים סודרא על רישיה נוטלו בשתי ידיו א"ר חנינא בר פפא מאי קראה שאו ודיכם קדש וברכו את ה' ונותנו לימין א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שתסייע לימין אמר רב אשי הואיל וראשונים איבעיא להו ולא איפשט להו אין